

GRADSKO STANOVNIŠTVO U KRIŽEVCIMA U SVIJETLU SIGISMUNDOVE POVLASTICE IZ 1405. GODINE

JELENA BALOG-VOJAK

Pregledni članak
Review article

Hrvatski povijesni muzej
Matoševa 9, HR - 10 000 Zagreb

Primljeno/Received: 2.11.2007.
Prihvaćeno/Accepted: 15.11.2007.

Sigismund Luksemburški (1387. - 1437.) došao je na ugarsko-hrvatsko prijestolje nakon snažne vladavine Ludovika I. Velikog. Njegova polustoljetna vladavina ostavila je u Hrvatskoj manje rezultata nego je mogla. Prvi dio vladavine obilježen je ustankom, borbom plemstva protiv centralizma i jake kraljevske vlasti. S druge strane, Sigismund je bio europski vladar s tri kraljevska naslova (ugarsko-hrvatski, češki i njemački) i carskom krunom. Da bi uspješno vladao, morao se pomiriti s plemstvom, stvoriti krug sebi odanih velikaša, ali i naći druga uporišta. Jedno od njih nalazilo se u gradovima. Podjeljujući 1405. križevačkom Donjem gradu povlasticu po uzoru na kraljevski Budim, nastojao si je stvoriti dodatno političko uporište u Međurječju Save i Drave. Zamjećujući osmansku opasnost, značajan prostor dao je odredbama o utvrđivanju naselja.

Ključne riječi: Sigismund Luksemburški, Križevci, kasni srednji vijek, gradske povlastice

Uvod

Vrijeme koje je prethodilo Sigismundu i njegovom dobu, 14. stoljeće, obilježeno je nizom važnih događaja, te ga se, ne bez razloga, naziva "prijelomnim 14. stoljećem".¹ U političkom smislu njegova se prijelomnost očituje u odnosima s Venecijom koja početkom stoljeća posjeduje istočnojadransku obalu od Istre do Dubrovnika, uz izuzetak Senja. Zadarskim mirom 1358. godine, Venecija je s tog istog prostora protjerana na idućih pedesetak godina. S time je povezan i nagli ekonomski rast dalmatinskih gradova u drugoj polovini stoljeća. Napokon, to je razdoblje obilježeno krizom feudalnog društva, koja se posebno razbuktava nakon smrti Ludovika I. Anžuvina 1382. godine i pojave protudvorskog pokreta. Naime, njegovom smrću na površinu su ponovno izbile do tad prigušene težnje plemstva za političkom neovisnošću od vladara. Iskoristivši

činjenicu da je prijestolje naslijedila maloljetna Ludovikova kći Marija, plemstvo je dalo oduška otporu protiv centralizma. Uz to, u pozadini borbe za hrvatsko-ugarsko prijestolje, vrebala je opasnost Venecije i Osmanlija. Iako u razdoblju protudvorskog pokreta (1382. - 1408.) njihovo političko djelovanje ne dodiruje izravno prostor srednjovjekovne Hrvatske, njihov je utjecaj vrlo zamjetan.²

Ludovik I. Anžuvina za svog je nasljednika imenovao kćer Mariju, no kako je ona još bila maloljetna, vlast je zapravo držala njena majka Elizabeta. Marija je bila zaručena za mlađeg sina Karla IV. i Elizabete od Pomeranije, Sigismunda Luksemburškog. Taj brak nije odgovarao Elizabeti i njenim pristašama, koji su željeli nekoga iz francuske kraljevske kuće. Kada se pokretu pridružilo hrvatsko i bosansko plemstvo, kraljice su bile primorane na kompromis. Elizabeta je pristala na vjenčanje Marije i Sigismunda, ali je

¹ Tomislav Raukar u svojoj knjizi Hrvatsko srednjovjekovlje govori o "prijelomnosti" 14. stoljeća (vidi str. 77).

² Povijest Hrvata - Prva knjiga - Srednji vijek, 321.

Sigismund ostao samo kraljičin muž, ne i kralj. Tek kada su braća Horvati zarobili kraljice, a Ivan od Paližne dao pogubiti Elizabetu, mogao je Sigismund početi s preuzimanjem vlasti. Kako bi smirio situaciju, pristao je oko svih većih odluka savjetovati se s velikašima, čime si je ograničio kraljevsku vlast. Takav njegov popustljiv odnos prema vlasteli proizlazi i iz činjenice da je zaokupljen nastojanjima oko krunidbe za cara Svetog Rimskog Carstva. Ta uloga zahtijeva od njega česta izbjivanja i značajna financijska sredstva³ te si u Ugarskoj i Hrvatskoj nastoji stvoriti sloj odanih feudalaca (npr. Celjski i Talovci).

Sigismund je došao na vlast nakon snažne vladavine Ludovika I. Anžuvina (Ludovika Velikog) i premda je vladao dugo, rezultati njegove vladavine za Hrvatsku su bili relativno skromni. Naime, njegov interes bio je vezan primarno uz njemačke zemlje i njegovu ulogu kao cara Svetoga Rimskog Carstva. U Hrvatskoj je prva polovina Sigismundove vladavine bila obilježena protudvorskim pokretom, prodorom Venecije u Dalmaciju (Ladislav Napuljski prodaje Veneciji prava na Dalmaciju) i dolaskom Osmanlija koje dovodi Hrvoje Vukčić Hrvatinić.⁴

Sigismund se za svoje vladavine okitio čak trima kraljevskim naslovima (hrvatsko-ugarski, češki i njemački), te konačno i carskim. Dok istovremenim jačanjem vlastele njegova kraljevska vlast slabi, pojačava se također i pritisak Mlečana i Osmanlija. Kako je već ranije spomenuto, carski naslov, zajedno s višestrukim kraljevskim, iziskivao je brojne vladarske obveze, a time i izbjivanja iz hrvatsko-ugarskog kraljevstva. U vrijeme svoje odsutnosti, upravljanje je prepustao pripadnicima svjetovnog i crkvenog plemstva i time im davao dodatnu moć. Imajući to na umu, ne čudi da se kralj nije mogao dovoljno posvetiti upravljanju hrvatsko-ugarskim kraljevstvom, koje je zapravo samo rubni dio njegova golemog carstva. Premda je osmansku opasnost olako shvaćao, pod kraj vladavine ipak je uvidio potrebu za izgradnjom obrambenog sustava.

Pa ipak, imajući na umu sve Sigismundove obveze, ne čudi što ih nije mogao djelotvorno uskladiti, a upravo je to i glavni razlog što je njegova dugogodišnja vladavina za hrvatske krajeve imala dosta skromne rezultate.

Sigismundova politika prema gradovima

Gradska mreža u Slavoniji najvećim dijelom nastaje u 13. stoljeću za vrijeme Arpadovića, mnogo kasnije nego na jadranskoj obali ili pak na teritoriju srednjovjekovne Hrvatske. Ipak, to ne znači da prije 13. stoljeća nema pojave gradova. Prvi grad na prostoru međurječja Save i Drave jest Zagreb koji nastaje krajem 11. stoljeća.⁵

Glavna namjera vladara pritome jest da privilegijanjem gradova pomognu ekonomski razvoj Slavonije. No isto tako ne treba zaboraviti i provalu Tatara polovinom 13. stoljeća, koja je također utjecala na stvaranje mreže povlaštenih i prije svega utvrđenih gradova. Tako u 13. stoljeću nastaje niz slobodnih kraljevskih gradova čija društvena uloga ovisi o stupnju djelotvornosti kraljevske vlasti.⁶ Tako je svaka promjena vlasti bila i te kako važna za gradska naselja u Slavoniji i stanovnici gradova uvijek su nastojali da svaki novi vladar potvrdi postojeće povlastice. Ujedno, srednjovjekovni grad najbolji je pokazatelj društvenog razvoja na prostoru današnje Hrvatske.

Uz to, gradske povlastice su poticale naseljavanje gradova, što je i te kako bilo u interesu vladara. Treba pritome razlikovati povlastice koje dobivaju postojeća naselja, od onih koje predstavljaju ujedno i osnutak naselja, kako bi se potaklo naseljavanje određenog prostora, pogotovo jer je zemlja nakon tatarske provale bila dosta opustošena. Dobar su primjer toga Križevci, o čemu će kasnije biti više govora.

Odnos Sigismunda prema gradovima nije bio posve jednoznačan. Uglavnom se nadovezao na politiku Anžuvina, odnosno da što više gradova od strateške važnosti zaštititi zidinama. To je

³ Tako je primjerice od Krčkih knezova posudio 28.000 dukata za što im je u zalog dao gradove Bihać, Sokol, Ripač, Knin, Lab, Vrljiku, Ostrovicu i Skradin, čime su se znatno proširili posjedi knezova Krčkih (prema: Povijest Hrvata..., 340).

⁴ Raukar, n. dj., 85:87.

⁵ Najkasnije 1094. godine Ladislav Arpadović osniva zagrebačku biskupiju (Raukar, n. dj., 149)

⁶ Isto, 190. O osnutku povlaštenih naselja u Međurječju Save i Drave pisala je Nada Klaić. Posebno ističe upravo gospodarsku komponentu u razlozima darivanja povlastica. Vidi: Klaić, N., Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku, 292-306.

značilo podijeliti im posebne povlastice, koje naselje uzdižu na rang "civitas", odnosno utvrđenog grada (za razliku od neutvrđenih, koji, bez obzira na količinu povlastica, ostaju "villa", "libera villa" i sl.). S druge strane, pod svojom vlašću zadržava samo one gradove koji su politički i ekonomski jaki, dok ostale dijeli feudalcima. Time se smanjuje broj gradova s kraljevskim privilegijama, kao i mogućnosti njihova razvoja. Tako je, primjerice, 1397. godine Hermanu Celjskom darovao na upravu Varaždin (inače slobodni kraljevski grad) zajedno sa svim njegovim pripadnostima i Vinicu.⁷

Osnovna karakteristika Sigismundova odnosa prema gradovima jest suprotnost postupaka koja prizlazi iz nemogućnosti usklađivanja brojnih, ali različitih vladarskih obveza. Istovremeno biti car, ali i biti prisutan u Hrvatskom Kraljevstvu; podupirati plemstvo i istodobno ne dopustiti oligarhiju. Tako je početkom 15. stoljeća slobodni kraljevski grad Gradec posebnim povlasticama oslobodio građane od kraljevskih poreza, ali ubrzo i prepustio grad na upravljanje Eberhardu Albenu (zagrebačkom biskupu). Poslije je Gradec imao još nekoliko upravitelja da bi ga nakon tridesetak godina kralj opet uzeo pod svoje.⁸

Godine 1405. Sigismund je donio dekret o gradovima prilikom kojeg je na savjetovanje pozvao predstavnike kraljevskih gradova. Na savjetovanju je odlučeno da stanovnici pojedinih gradova mogu svoje poslove iznijeti pred rizničara, ali i pred sudove većih gradova, na čija su se prava pozivali. Primjerice, Križevci su 1405. godine dobili povlasticu po uzoru na kraljevski Budim. Njegovi su se stanovnici, dakle, mogli obratiti i budimskom sudu kao prizivnom.

Taj dekret naziva se i generalnim statutom slobodnih gradova jer uređuje sve aspekte života u slobodnim kraljevskim gradovima. Upravo je on poslužio kao poticaj kodifikaciji gradskih povlastica slavonskih gradova. Osim toga, dekret iz 1405. godine otvorio je mogućnost stvaranja saveza gradova, premda se ne može još govoriti o samostalnom položaju gradova.⁹

Dekret se primarno oslanjao na povlastice kraljevskog Budima i time zamijenio dotadašnji *Zakon Székesfehérvára*, kao model za gradske statute i zajednički zakon za slobodne gradove. Unatoč tim pokušajima da se što jače potakne razvoj gradova, oni su i dalje ostali relativno mali (Budim je sa 8.000 stanovnika bio najveći).¹⁰

Kralj je također poticao i ekonomski razvoj gradova, a trgovačka politika ograničavala mu se na potvrđivanje privilegija koje su izdali njegovi prethodnici. Međutim, 1397. donio je odredbu prema kojoj stranci nisu smjeli prodavati svoja sukna na godišnjim sajmovima, a 1405. propisao je da strani trgovci na velikim godišnjim sajmovima smiju prodavati najviše šest bala sukna.¹¹ Na taj način štiti je interese ugarskih trgovaca.

Križevci prije Sigismunda

Prvo spominjanje križevačkog naselja datira s kraja 12. stoljeća, a kao privilegirano naselje pojavljuje se polovinom 13. stoljeća.¹² Naselje se smjestilo na važnom prometnom pravcu sjever - jug, koji vodi iz Ugarske prema moru. Osim trgovačkog puta to je i važna vojna cesta, te je bilo bitno da bude sigurna i dobro branjena. Taj položaj obilježio je i razvoj grada. Naime, značaj grada postupno će u 15. stoljeću početi opadati, jer će gubitkom Dalmacije pravac prema moru izgubiti na važnosti. Osim toga, feudalna anarhija, posebno izražena uoči Sigismundova preuzimanja vlasti, djelovala je ne samo na Križevce, već i na druge gradove, ometajući trgovinu, a time i razvoj gradova. Posebno će se to opadanje uočiti jačanjem turske opasnosti.

Križevačka utvrda već je u 12. stoljeću središte Križevačke županije, smještena na važnoj prometnici koja je povezivala Zagreb s Varaždinom i Viroviticom.¹³ Osim toga, posebnu su vojnu ulogu imali jobagioni križevačke utvrde, a križevački je župan u kasnijim stoljećima (uspоставom Križevačke županije) ponekad bio i sla-

7 CD XVIII/168; Antoljak, Povremeno održavanje hrvatskih (slavonskih) sabora u Križevcima u srednjem vijeku, neobjavljeni tekst, 156

8 Povijest Hrvata, 342

9 Vidi: Sigismundus - rex et imetrator: Katalog izložbe, 21.

10 Kontler, L., A History of Hungary, 106-107.

11 Prema: Sigismundus..., 21.

12 Prvo spominjanje naselja Križevac pojavljuje se 1193. godine u ispravi kojom pečujski biskup Kalan dosuđuje zagrebačkom biskupu Dominiku neki posjed kod Kalnika. CD - II/225

13 Klaić, n. dj., 306.

vonski podban. Anžuvinski vladari općenito su, u odnosu na prethodnu dinastiju, pridavali više pažnje pojedinim slavonskim gradovima, posebice Križevcima. Tako je već 1324. vladar objavio da je “križevačka tvrđava kraljevska s njegovim jobagionima”, a iduće godine Mikac Mihaljević Prodavić, ban čitave Slavonije, održava u Križevcima “vijeće ili skupštinu ... ili opći sabor”.¹⁴ Kontinuitet povremenog održavanja slavonskih sabora u Križevcima održao se kroz čitavo 14. stoljeće, a nastavlja se i dolaskom Sigismunda (“krvavai sabor u Križevcima”), kao i nakon njega. Vidljivo je, dakle, iz navedenoga kako su Križevci već u 14. stoljeću (pa i ranije) važno slavonsko središte. Ipak, više bansko nego kraljevsko, u prilog čemu govori i činjenica da je upravo ban Stjepan u kraljevo ime podijelio povlastice polovinom 13. stoljeća.

U to se vrijeme Križevci sastoje od dva naselja istog imena, Donjeg (starijeg), uz crkvu Sv. Križa) i Gornjeg (mlađeg), koje se razvija uz kuriju koju spominju najraniji križevački izvori. Naime, isprava koja donosi prvi spomen Križevaca, spominje među svjedocima izvjesnog Isana, upravitelja kraljevske kurije u Križevcu.¹⁵ Analiza povlastice iz 1252. godine pokazuje da je ban podijelio privilegij samo jednom naselju - i to onom mlađem. Zapravo, vjerojatno je da ban osniva novo naselje, a ne privilegira već postojeće, jer se u ispravi izričito spominje *nuova libera villa*, odnosno nova slobodna općina. U prilog tome može govoriti i činjenica da bi u suprotnom privilegirano naselje bilo jedino takve vrste bez crkve. Uz to, stanovnici naselja u prve tri godine su oslobođeni svih podavanja.¹⁶

Stjepanov privilegij za Križevce ima nekoliko zanimljivih karakteristika zbog kojih se razlikuje od drugih sličnih privilegija 13. stoljeća. Već samim time što je povlasticu podijelio ban u kraljevo ime, naselje ima nešto drugačiji položaj. Tako se porez na zemlju nakon isteka trogo-

dišnjeg oprosta plaća banu. Zanimljiva je odredba koja zabranjuje naseljavanje stanovnika koji plaćaju marturinu, a vjerojatno je posljedica kraljeve želje da banski grad ne iskorištava seljake (poljoprivrednike) s obližnjih posjeda jer bi to išlo na direktnu štetu okolnih posjednika. Nadalje, križevački gradonačelnik imao je velik stupanj sudbene samostalnosti - ima pravo mača (tj. izricanja smrtne kazne), a mogao je suditi čak i u sporovima Križevčana sa strancima. Grad je dakle imao punu sudsku samostalnost, a jedino su Gradec i Koprivnica imali bolji položaj od Križevaca.¹⁷ No, s druge strane, prizivni sud za Križevčane nije bio kraljevski, već banski.

Karakteristike ove povlastice daju zaključiti da su Križevci predviđeni kao jedan od izvora banskih prihoda te jedno od najvažnijih uporišta banske vlasti općenito na prostoru Slavonije. Zapravo, dobivanjem ovih povlastica Gornji se grad čvrto vezao uz bana, čvršće od ijednog drugog, što upućuje na njegovu kasniju ulogu banskog sjedišta.

Sigismund i Križevci

Nestabilnost uzrokovana građanskim ratom neminovno je morala pogoditi i prostor Križevaca, što se, neizravno, može vidjeti u ispravama koje nastaju u to vrijeme.¹⁸

Razdoblje protudvorskog pokreta i prevrtljivost plemstva te Nikopoljska bitka, ukazali su vladaru na potrebu za novim političkim osloncem kojega pronalazi u imućnim slavonskim gradovima. Također, dugoročne pripreme za obranu s istoka od predstojećeg turskog prodora, potakli su, zacijelo, Sigismunda da križevačkom Donjem gradu podijeli kraljevske povlastice. Upravo ta povlastica pokazuje kako kralj polako postaje svjestan opasnosti od turskog prodora, što će kasnije rezultirati stvaranjem obrambenog sustava utvrda za obranu od Turaka. To pokazuje i prostor koji u povlastici zauzimaju odredbe o izgradnji bedema.

¹⁴ Antoljak, Povremeno održavanje..., 152-153
15 CD - II, 225

¹⁶ Više o tome kod Balog: Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku; Budak: Križevci u srednjem vijeku - također smatra da se najvjerojatnije radi o osnutku novog naselja. Za razliku od njih, Milan Kruhek ističe da se novina naselja odnosi na novi, tj. drugačiji položaj naselja. Vidi: Kruhek, M. Križevačka tvrđava i utvrde Križevačke kapetanije, Povijesni prilozi 20. (2001)

¹⁸ Više o tome vidi u: Balog: Križevačko-kalnička regija..., 65-66.

¹⁷ Margetić, O nekim osobitostima privilegija za Križevce (1252. god.), neobjavljeni tekst, str. 133, 137 - 138

Sigismund Luksemburški dodjeljuje Donjem gradu Križevcu 1405. godine povlasticu, kojom dotadašnje, vjerojatno seosko naselje,¹⁹ postaje povlaštenim gradom. Sigismundov je potez to zanimljiviji, jer je doba procvata kraljevskih gradova prošlo (glavni val urbanizacije odigrao se u 13. stoljeću). Ipak, neki gradovi svoj procvat duguju upravo Sigismundovoj vladavini. Potrebno je, dakle, razmotriti koji su to razlozi nagnali kralja da podijeli povlasticu seoskom naselju. Tim više što Gornji grad već postoji kao povlašteno naselje od 1252. godine, kada mu ban Stjepan daje status slobodne općine.²⁰

Početak 15. stoljeća Križevci se sastoje od dva pravno nejednaka naselja - Donjeg (starijeg naselja) i Gornjeg grada (mlađeg naselja). Samo je Gornji grad, dakle mlađe naselje, bio povlašten i imao status slobodne općine. Tek ispravom izdanom 15. travnja 1405. godine Donji grad dobiva status grada. Donjograđani su stekli pravo da utvrde naselje i da sami biraju gradskog suca i prisežnike, dok obveze građana prema kralju nisu bile velike. Kako bi naglasio ugled Donjeg grada, Sigismund ističe kako su podijeljene povlastice po uzoru na one koje je dobio Budim.²¹

Razlozi dodjeljivanja povlastice bili su više strateški, nego politički. Ističući kako grad nema nikakvu zaštitu od napada, kralj je odlučio dodijeliti Donjem gradu pravo gradnje utvrde: "... inter aliasregni nostri civitates quas murari disposuimus, inferiorem Civitatem nostram Cisiensemregni nostri Sclavonie, que hactenus nullius municionis presidio protecto... muro solempni fossatis ac aliis opportunis seu necesariis municionibus in loco et per ambietntum seu circumferencialiter cingi volumus... / ...Donji naš križevački grad našega kraljevstva Slavonije, koji do sada nije bio zaštićen nikakvom zaštitom utvrda...svojom svjesnom i zreloom odlukom određujemo i želimo da se (grad) obzida okolo naokolo uobičajenim zidom, opkopima i ostalim potrebnim i prikladnim utverdama na mjestu i u opsegu

koji će građani sami odabrati..."²² Dakle, kako je položaj Donjeg grada pogodniji za izgradnju utvrde, razumljiva je Sigismundova odluka da povlasticu dodijeli i Donjem gradu. Što se tiče dužnosti održavanja i gradnje zidina, ona je bila zajednička Donjem i Gornjem gradu. Tako kralj navodi: "...Ad hoc ut civitas ipsa muris fossatis et aliis municionibus cicius perficiatur et perfecta diligencius et tucius conservetur, volumus et presenti ordinatione stabilimus ac cives, hospites et habitatores urtarumque civitatum predictatum, ad opus muri, fossati ac aliorum fortalicium ipsus inferioris civitatis Crisiensis auxilium, subsidium et adiuveniam tam personale quam reale iuxta ipsorum facultatem et posibilitatis exigenciam, facere et impendere et exhibere temporibus semper pooportunis debeant et sint obligat... / "Kako bi grad te zidove, opkope i ostale utvrde brže mogao podići, a da bi se sagrađene mogle brižnije i sigurnije čuvati, želimo i ovom odredbom određujemo da građani, građani, gosti i stanovnici i jednog i drugog navedenog grada na izgradnji zidova, opkopa i ostalih utvrda ovog Donjeg grada Križevačkog u međusobnoj pomoći, potpori i podršci, kako osobno, tako i prema stvarnim mogućnostima i zahtjevima stvarnih potreba, međusobno obvezno surađuju i složno djeluju..."²³

Uz pravo podizanja zidina, građani su dobili i neke samoupravne povlastice. Tako imaju pravo izbora suca i prisežnika, a stupanj samostalnosti očituje se u pravu suca da izriče sve vrste kazni. Na sudsku presudu moglo se žaliti meštru kraljevskih komornika ili sudu grada Budima. Iz navedenog je vidljivo stvaranje filijacije gradova preuzimanjem budimskih povlastica, što nije zabilježeno nigdje drugdje u Slavoniji.²⁴

Obveze građana također su točno određene i nisu bile velike. Na novu godinu i Jurjevo morali su plaćati kralju 20 forinti u zlatu. Osim toga, morali su za Novu godinu dati 6 forinti u zlatu meštru kraljevih vratara, dok su meštru konjušara trebali svi obrtnici dati po jedan proizvod, kada svraća u kraljevoj pratnji u grad. I konačno,

19 Postoje neke indicije da je Donji grad možda stekao određene povlastice u nekoj izgubljenoj ispravi tijekom 14. stoljeća. Naime, 1382. godine spominje se u jednoj ispravi o prodaji zemlje "Blasius... villicus et universi cives veteris ville Crisiensis" CD - XVI/237

20 CD IV 489-491.

21 Šišić, 248-249.

22 Šišić, Nekoliko isprava iz početka 15. st., 248.

23 Šišić, 248

24 Budak, Križevci ..., 173.

građani Gornjeg i Donjeg grada morali su osigurati kralju i kraljici ručak i večeru ako navrate u Križevce.

Izvori:

1. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Ivan: *Codex diplomaticus*, sv. II, IV, XVI, XVIII
2. ŠIŠIĆ, Ferdo (1938): *Nekoliko isprava s početka 15. stoljeća*

Literatura:

1. ANTOLJAK, Stjepan: *Povremeno održavanje Hrvatskih (slavonskih) sabora u Križevcima u srednjem vijeku*. Neobjavljeni rad.
2. BALOG, Zdenko (2003): *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku*. Matica hrvatska, Križevci.
3. BEDENKO, Vladimir (1975): *Križevci, razvoj grada*. Zagreb.
4. BUDAK, Neven (1992): *Križevci u srednjem vijeku*. *Historijski zbornik*, 45 (1): 169-178, Zagreb.
5. KLAJIĆ, Nada (1976): *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*. Školska knjiga, Zagreb.
6. KONTLER, László (2002): *A history of Hungary*.
7. KRUHEK, Milan (2001): *Križevačka tvrđava i utvrde Križevačke kapetanije*. U: ur. Jasna Turkalj, *Povijesni prilozi* 20, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 87-130
8. MARGETIĆ, Lujo: *O nekim osobitostima privilegija za Križevce (1252. god.)*. Neobjavljeni rad.
9. *POVIJEST HRVATA - Prva knjiga - Srednji vijek* (2003). Školska knjiga, Zagreb.
10. RAUKAR, Tomislav (1997): *Hrvatsko srednjovjekovlje - prostor, ljudi, ideje*. Školska knjiga, Zagreb.
11. *Sigismundus - rex et imperator* (2006). Budapest - Luxemburg: Katalog izložbe.

Summary

City Population in Križevci Seen through the 1405 Sigismund Grant

Keywords: Sigismund of Luxembourg, Križevci, late Middle Ages, royal privileges

Sigismund of Luxembourg (1387 - 1437) succeeded the mighty Ludwig I. the Great to Hungaro-Croatian throne. Ludwig's half-century long rule did not leave much in Croatia, its first part being characterized by uprising, gentry fighting against centralized government and strong king power. On the other hand, Sigismund was a European ruler holding three kingly titles (Hungaro-Croatian, Czech and German) and an imperial crown. In order to govern successfully, he had to be on good terms with the gentry, to create a group of devoted and loyal noblemen and to find other strongholds. One of these was to be found in towns. By granting Križevci Lower Town privileges compared to royal Budim, he tried to create additional political stronghold between the Sava and Drava rivers. Fully aware of the Turkish threat, he wisely ordered how settlements were to be fortified.